

El republicanisme blasquista al País Valencià

El canvi del segle XIX al XX va tenir en el PURA (Partido de Unión Republicana Autonomista) de Blasco Ibáñez la mostra política més peculiar.

Vicente Blasco Ibáñez, en el seu despatx a la residència que tenia davant la platja de la Malva-rosa de València. El seu renom literari sovint ha amagat un èxit semblant en política. Va esdevenir el gran referent del republicanisme al País Valencià.

De vegades la història ens fa una barrabassada i el que devia ser objecte d'atenció primordial passa a un segon lloc per culpa d'una nova força. Paradoxa que es presenta en tractar el pas del segle XIX al XX al País Valencià, perquè és més important, per a l'historiador, l'oposició al sistema que el sistema mateix.

Capitalisme valencià. A la darrera del segle XIX, el nostre país havia asso-

lit el creixement capitalista sense recórrer a la industrialització, tot i que a les terres valencianes la Gran Depressió (1873-1896) va tenir uns efectes força dolents que es van reflectir en un augment desmesurat dels prestamistes a tot arreu, un gran nombre d'avalots, atemptats contra els recaptadors d'impostos, etc. Però, al mateix temps, al camp valencià es donà una tendència indeclinable cap a l'agricultura d'exportació que demostrava la capacitat de maniobra de la burgesia davant les crisis capitalistes, i que va aconseguir un creixement econòmic que no es deturaria fins a la Gran Guerra.

A l'ombra d'aquest procés, la societat va entrar també en un canvi que, políticament, era prou destacat. La cultura política del sistema del torn entre partits era qüestionada. El sistema caciquista va quedar com a únic element de matalàs social vàlid per als interessos de la Restauració. Mentre el caciquisme perdia lentament instruments per fer efectiva la seua influència, el terreny que cedia era ràpidament ocupat per una burgesia emergent que donava educació als seus fills, els quals tenien noves aspiracions. Advocats i metges, generalment, sortien de les universitats amb unes clares idees liberals que enllaçaven amb les propostes il·lustrades. Aquests grups s'afanyaven a engrandir el republicanisme, que, malgrat l'actuació dels cacics, no havia desaparegut amb el daltabaix del 1873.

L'obrerisme. Paral·lelament, al País Valencià s'havien desenvolupat les tendències obreristes, especialment les sin-

Les escoles racionalistes eren una alternativa a l'estrictament ensenyament religiós.

“El funcionament dels republicans tenia la recompensa del vot popular i obrer que tants i tan bons fruits va donar a la circumscripció del cap i casal, especialment al barri de Russafa. La dicotomia populista dels republicans, plasmada en assistència primària i representació legal, era recompensada amb el suport electoral de les masses oblidades pel sistema de la Restauració”

dicalistes, encara que els treballadors agraris, sobretot els jornalers, tendien cap a les idees anarcosindicalistes. En aquesta dicotomia obrera hi va intervenir el sector més ranci de la societat valenciana. Així doncs, el jesuïta Vicent va rebre suport per a la creació dels Círculos Obreros, veritable competència deslleial contra els sindicats de classe.

En aquest context, l'anarcosindicalisme valencià tendia cada vegada més a caure sota la tutela dels blasquistes. Mentrestant, els republicans s'esforçaven per mantenir —al mateix temps que ho feien els monàrquics— centres d'oci, captació i reunió que servien per escampar la seua influència. El camp d'actuació preferit va ser la propaganda i la formació; per això van destinar molts dels seus recursos cap a l'ensenyament, per esmorteir la influència eclesiàstica d'una banda i introduir un nou concepte d'instrucció. Igual com també va succeir amb els centres obrers, van patir moltes pressions. Van haver de fer front a continus tancaments d'escoles laiques, que ràpidament eren substituïdes per altres de noves. Malgrat les pressions, el proletariat gaudia d'aquest servei i d'aquesta manera els centres van esdevenir un veritable factor de penetració republicana entre les capes populars de la població. El paper de les escoles laiques, juntament amb els llocs d'oci i de desenvolupament cultural, portaren els republicans a ser prou considerats per la seua cultura.

Blasquistes. El partit fundat per Vicente Blasco Ibáñez, el 1896, després de trencar amb la línia de Francisco Pi i Margall, es va reforçar amb la publicació periòdica *El Pueblo* (cal no confondre-ho amb els dos anteriors, del 1837 i 1855), fundat dos anys abans, òrgan d'expressió del partit, que es mostrava força combatiu amb les forces dinàstiques i clarament demagògic pel que feia a les classes populars. Amb les seccions d'actualitat i el “Cuento del día”, difusor de les idees afins al republicanisme blasquista, va aconseguir una difusió considerable. Ni el canvi de director, el 1907, en la persona de Félix Azzati, va incidir negativament en la seua difusió. I sembla que, a la seua mort, amb el

transvasament de la direcció del diari a Sigfrido, el fill de Blasco Ibáñez, tampoc el diari no va perdre lectors.

Impulsat pel seu tarannà i amb el suport del seu diari, Blasco significà la nova forma de fer política, i això es va traduir en l'èxit a les eleccions generals, en què va obtenir excel·lents resultats al cap i casal. De fet, Blasco guanyà elecció general rere elecció, i, entre 1901 i 1911, el seu partit, el PURA (Partido de Unión Republicana Autonomista, que en realitat es coneixia com a Unión Republicana, que el 1908 volia reflectir la seua independència del Partit Radical d'Alejandro Lerroux) obtingué majoria a l'Ajuntament de València, fins i tot entre 1903 i 1909 va aconseguir la majoria absoluta, tot i les dificultats que el sistema de cacic suposava.

El PURA era un partit de masses i com a tal es va comportar davant els seus rivals dinàstics. Les capes mitjanes de la població s'acostaven cada vegada més al partit de Blasco. Era el canal ideal per poder participar en la cosa pública i escapar de l'encotillament dels partits tradicionals. A més, el seu discurs anticlerical i contra el caciquisme, sense menysprear el seu acostament al valencianisme polític, va fer que fóra vist amb prou *chance* per presentar-se com a partit interclassista per excel·lència.

No va ser aliè a l'èxit del PURA el suport que un bon nombre d'obers, especialment els agrícoles, li donaren. A través d'aquest intens suport a la formació republicana, aquests obrers obtenien representants a les institucions. Es tractava del fenomen anomenat doble lleialtat. És a dir, unes persones afiliades als sindicats de classe i, alhora, també al PURA. Així mateix, en nombroses ocasions els mateixos sindicalistes van ser els fundadors del partit de Blasco, com va passar, per exemple, a Sollana.

Aquesta ambivalència no era gratuïta. Els republicans significaven per al proletariat agrícola un avantatge instrumental en la seva vida quotidiana. Com que el PURA era format per professionals liberals, com ara metges i advocats, significava per a la classe obrera l'oportunitat d'escapar dels lligams de cacic i

accedir d'aquesta manera a informació o, si era necessària, a tenir actuació legal; o bé a gaudir d'assistència mèdica que en altres condicions haguera estat impossible. Els metges republicans oferien diagnòstic mèdic i dispensació de medicaments.

El partit, a la vegada, sortia beneficiat d'aquests serveis. Potser seria interpretable com quelcom molt semblant al mateix que passava en l'òrbita del caciquisme. Però no era ben bé el mateix. De fet, més aviat era l'alternativa. Perquè els republicans no eren permanentment en el cobrament electoral d'aquests serveis, encara que òbviament es beneficiaven del fet que restaven en l'imaginari col·lectiu com un deute, que es traduïa en suport polític.

Aquest funcionament dels republicans tenia la recompensa del vot popular i obrer que tants i tan bons fruits va donar a la circumscripció del cap i casal, especialment al barri de Russafa.

La dicotomia populista dels republicans, plasmada en assistència primària (incloent l'educació mitjançant les escoles laiques) i en representació legal, era recompensada amb el suport electoral de les masses oblidades pel sistema de la Restauració.

No hi ha dubte que el PURA s'allunyava de la vida política tradicional. Era un partit modern, en constant comunicació amb el seu electorat i amb la solidesa necessària per mobilitzar les masses quan calia. Però no menys important va ser el vessant anticlerical i contrari al caciquisme, qüestió que determinà que ni tan sols la marxa de Blasco a Madrid, el 1904, ni els seus viatges posteriors, minvaren gens ni mica l'ascendència amb la qual el seu populisme republicà inundà el poble valencià.

El País Valencià, sempre fidel. L'heterogeneïtat de la base electoral blasquista va fer que el republicanisme de Blasco Ibáñez fóra present al llarg del primer terç del segle XX a la ciutat de València i que el PURA fóra un dels partits amb més ressò del país, especialment a la província del cap i casal, i malgrat el desenvolupament del moviment obrer, sobretot del seu tarannà

anarquista, va mantenir una ascendència acusada sobre el proletariat valencià. Només en les eleccions crucials del 1936 va perdre aquesta preponderància, la qual cosa parla molt positivament d'aquesta nova manera de fer política que Ortega va anomenar la *rebelión de las masas*.

Ja hem dit al principi que la història és ben plena de paradoxes. Vicente Blasco Ibáñez va morir a Menton (França) el 1928, i fins al 1931 el seu cos no va poder ser traslladat a València. Sota les notes de l'himne de Riego va ser desembarcat del vaixell Espanya, cuirassat bessó del que abans s'anomenava Alfons XIII.

Ricard Camil Torres Fabra

Dalt, Vicente Blasco Ibáñez és rebut per molts simpatitzants a la seu d'El Pueblo, de tornada d'una intervenció a Madrid en defensa dels interessos valencians. A sota, una de les capes proletàries incondicionals del líder republicà: els treballadors de l'Albufera.